

Paikka, materia ja maskuliinisuus syrjäseudulla aikuistuvien poikien elämässä

Ville Pöysä

Arkisesta maaseutunuorten elämästä tiedetään yhä rajatusti. Niin maaseutunuoruuteen liittyvissä mediakeskusteluissa kuin myös tutkimuskeskusteluissa on kiinnitetty huomiota siihen, miten pojat jäävät ja tytöt lähtevät maaseudulta. Tutkimusten mukaan maaseutu on lapsuudessa monelle mieluisa paikka, mutta nuoruudessa varsinkin tytöt kokevat painetta muuttaa maaseudulta pois. Maaseudulla aikuistuvat nuoret joutuvatkin vastaamaan yhteiskunnallisissa suhteissa rakentuvaan lähtemisen imperatiiviin (Farrugia 2016), koska niin koulutus- ja työpaikat kuin myös ”coolina” pidetty nuoruus rakentuvat nykyaikana monelta osin kaupunkiympäristössä.

Maaseutunioriin liittyvä tutkimustieto ei ole kuitenkaan aukotonta ja ongelmatonta. Ensiksi-kin sekä maaseutunuoruuden tutkimuksissa että muuttoliiketilastoissa sukupuoli näyttäytyy varsin merkityksellisenä kategoriana. Näissä tarkasteluissa sukupuoli ymmärretään yleensä kuitenkin kapeasti ja lähinnä poikien ja tyttöjen väliseksi erotteluksi. Kuten tutkimukseni ja laaja sukupuolentutkimuksen tutkimuskirjallisuus osoittaa, sukupuoli on moninaista, huokoista ja liikkuvaa. Tästä näkökulmasta katsottuna kiinnostavaa on sukupuolittuneen muuttoliikkeen tarkastelun sijaan se, millaisille sukupuolille, maskuliinisuksille ja feminiinisyyksil-

le on maaseudulla tilaa. Toiseksi maaseutunuorten elämänpiirit ymmärretään yhä usein stereotyyppisen kansallismaiseman kautta pelloiksi, vesistöiksi ja metsiksi. Tämä näkökulma jättää kuitenkin sivuun sen, että maaseutunuurille merkityksellinen arki rakentuu nykyään myös yhdessä urbaanimman taajamaympäristön, tietokoneiden ja internetyhteisöjen kanssa. Kolmanneksi keskustelun painottuminen muuttamiseen, lähtemiseen tai jäämiseen yhtenä yksilön valintana hämärtää sen, että maaseudulle asettuminen tai sieltä lähteminen ei ole yhden hetken päätös vaan prosessi, joka tapahtuu eri tason yhteiskunnallisissa suhteissa ja jolla ei aina ole selkeää alkua ja loppua.

KRIITTISTÄ POIKA- JA MIESTUTKIMUSTA SEKÄ UUSMATERIALISMIA HYÖDYNTÄVÄ VIITEKEHYS

Tutkimuksessani tartun edellä esitettyihin maaseutunuurudentutkimuksen katvealueisiin ja suuntaan huomioni syrjäisellä maaseudulla Itä-Suomessa aikuistuviin poikiin: heidän elämäänsä, arkeensa ja vapaa-aikaansa siellä. Seurasin seitsemän pojan elämää neljän vuoden ajan. Tutkimukseni pojat asuivat noin tuhannen asukkaan paikkakunnalla, jota kutsun pseudonyymillä Metsäkylä. Se on pieni

itäsuomalainen maaseututaajama, jonka ympärille sijoittuvat syrjäkylät sekä metsät ja vesistöt. Tyypillisestä maaseututaajamasta poiketen poikien kotipaikalla on kuitenkin iso, elinvoimainen tehdas. Metsäkylä muodostaakin erityisen sosiomateriaalisen mieheksi kasvamisen kontekstin, varsinkin suhteessa urbaaneihin tiloihin paikantuvaan nuoruuteen.

Kiinnostukseni maaseutupoikien elämään ja kokemuksiin kohtaan syntyi vaihteittain. Väitöskirjaa edeltävissä tutkimushankkeissa olin mukana tarkastelemassa maaseudun lakkautettujen kyläkoulujen uusiokäyttöä sekä maaseudulla asuvien nuorten suhteita hyvinvointipalveluihin. Kun sain noin seitsemän vuotta sitten liittyä kansallisen *Nuoret ajassa* -tutkimushankkeen Itä-Suomen tutkijaryhmään, minulle avautui mahdollisuus keskittyä tarkemmin maaseudun poikien elämään. Ajattelin, että pojat ehkä luottaisivat minuun ja minulla olisi myös jotain annettavaa heille. Minulle tuli myös vahva tunne siitä, että heidän arkensa oli erityisen kiinnostavaa mutta ei juuri näkynyt nuorisotutkimuksen keskusteluissa eikä suomalaisella mediakentälläkään.

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys nojautuu syrjäisistä paikoista, maskuliinisuudesta ja aineellisuudesta käytyihin keskusteluihin, etenkin Bruno Latourin (2005) ja Raewyn Connellin (2002; 2005) ajatteluun. Näkökulmaani jäsentää kolme keskeistä käsitettä: paikka, materiaalisuus ja sukupuoli. Paikan ymmärrän syrjäisen maaseudun kontekstissa erityisenä maantieteellisenä, materiaalisena, sukupuolittuneena ja inhimillisenä kokonaisuutena: sosiaalisena järjestyksenä, joka raamittaa ja kehystää olennaisella tavalla sitä, miten pojat voivat tehdä ja toimia siellä.

Materiaalin osalta näen ihmiselämässä olevan aina kyse muustakin kuin ihmisistä: ei-inhimillisistä, esineistä ja aineksista. Aina kun asioita tapahtuu, mukana on myös ei-inhimillisiä toimijoita. Sukupuolen ymmärrän etenkin kriittisen miestutkimuksen mutta myös poikatutkimuksen kontekstissa monenlaiseksi, muovautuvaksi ja ristiriitaiseksi. Sukupuoliin ei synnytä, vaan niihin opitaan. Pojat joutuvat aikuistuuksaan asettumaan suhteeseen erilaisten maskuliinisuuksien ja miehenä toimimisen tapojen ja ideaalien kanssa. Kuten tutkimuksessani painotan, erilaiset maskuliinisuudet eivät ole vain universaaleja vaan myös paikallisia.

Tutkimuksessani kysyn, miten paikka on kietoutunut kasvavien poikien elämään. Kysymys jakaantuu kolmeksi alakysymykseksi. Ensinnäkin olen kiinnostunut siinä, miten materiat ja maskuliinisuudet kehystävät mieheksi kasvamista paikassa. Toiseksi poikien aikuistuminen on myös paikallinen prosessi: miten pojat asettuvat paikan sosiaaliseen järjestykseen? Kolmanneksi huomioni on aikuistumisen ajallisuudessa: miten poikien ja paikan suhde muuttuu eri elämänvaiheissa?

LAADULLINEN PITKITTÄISTUTKIMUS JA KEHKEYTYVÄ TIETO

Lähestyn tutkimuskohdettani laadullisen pitkittäistutkimuksen ja haastattelututkimuksen keinoin. Tutkimukseni on osa vuonna 2015 alkanutta *Nuoret ajassa* -tutkimushanketta, jossa seurataan noin sadan samanikäisen nuoren elämää kymmenen vuoden ajan. Hankkeen tavoitteena on ollut tavoittaa nuorten arkea ja elettyä elämää samassa ajassa mutta erilaisissa paikoissa. Näin ollen mukaan on valittu viisi asuinpaikkaa eri puolilta Suomea, erilaisine sijainteineen, asukasluokineen, elinkeinorakenteineen ja kielelliskulttuurisine piirteineen. (ks. Vehkalahti, Aapola-Kari & Armila 2021.)

Laadullisen pitkittäistutkimuksen etuna on erilaisten yhteiskunnallisten ja henkilökohtaisten muutosten ja prosessien tavoittaminen. Rajasin tutkimukseni aineistoksi *Nuoret ajassa* -hankkeen tutkimusmateriaalista Metsäkylän poikien haastattelut neljän vuoden ajalta, vuosilta 2015–2019. Pojat olivat tämän ajanjakson alkaessa 14–15-vuotiaita ja sen päättyessä 18–19-vuotiaita. Heitä haastateltiin noin kaksi kertaa vuodessa. Jokaisella haastattelukerralla oli ajankohtaisten kuulumisten vaihdon lisäksi erityinen teemansa, kuten oma elämäntarina, toisen asteen valinnat, opiskeluarki toisella asteella, täysikäistyminen, kotipaikka, koulutuspolku, merkittävät muut ihmiset sekä asuminen ja toimeentulo. Erilaisten haastattelijakoonpanojen keräämä aineisto tuotti rikkaan ja laajan kokonaisuuden, josta väitöskirjaani kuuluu 57 yksilö- ja parihaastattelua. Olin itse mukana toteuttamassa lähes kaikkia haastatteluita. Tämän pääaineiston rinnalla olen hyödyntänyt tausta-aineistona koko tutkimusprosessin ajan pitämäni tutkimuspäiväkirjaa, kävely- ja

ryhmähaastatteluita, autossa toteutettuja haastatteluita sekä haastattelujen aikana tuotettua muuta materiaalia.

Siteeraan seuraavaksi tutkimuspäiväkirjaani, jossa olen haastattelemassa eräänä huhtikuuisena aamupäivänä Metsäkylän kahvilassa:

Haastattelu meni mukavasti, vaikka Eetu oli välillä aika niukkapuheinen, kuten aiemminkin. Hän täytti verkostokarttaa, kun pyysin. Ja saatiin siitäkkin keskusteluja aikaiseksi. Oli vaan loppuhaastattelussa jo vähän kiusallista jutella Eetun terveysasioista ja amiksen opeista, koska kahvilassa alkoi olla klo 10.30 ruuhka. Joka pöydässä tuntui olevan eläkeläisten tai vähintään keskiikäisten porukka ja meidänkin pöytään istui noin 60v-pariskunta. Teki haastattelun jotenkin vaikeammaksi, kun istuivat vieressä ja kuuntelivat.

Lopuksi kun olimme kävelemässä ulos niin Eetu sanoi, että hän voi ”demota” autonsa äänentoistoa, jos haluan tulla kuuntelemaan. Sanoi, että voisin sitten verrata, jos ensi kerralla on paremmat pop-pivehkeet. Eihän tuollaisesta saa kieltäytyä! Vähän jännitti korvien särkyminen, mutta Eetu sanoi minulle pelkääjän paikan kohdalla ulkona seistessäni ”tule kyytiin vaan”. Sitten hän alkoi asennella ”jytymusaa” ja nosti volyymit aika tuskaisen korkealle. Sanoin sitten, että sattuu vähän korviin ja laitto hiljemmalle. Sanoi, että ”saa hyvän selkähieronnan”.

Eetu kertoi minulle autossa muun muassa siitä, miten tietyt subbarit toistaa tosi tosi matalalle: ääniä, joita ei kuule, mutta jotka tuntee, kehossa.

Tutkimuspäiväkirjasitaatti kuvaa hyvin niitä konkreettisia, materiaan ja ihmisten kohtaamiseen liittyviä metodisia haasteita, jotka jäsensivät tutkimusaineiston keruuta, monivuotista kenttätöytä. Metsäkylästä oli esimerkiksi paikoin vaikea löytää rauhallista ja poikien arkeen sopivaa tilaa, jossa toteuttaa haastattelu. Pojat olivat ajoittain myös niukasanaisia, mutta yhteinen kieli löytyikin esimerkiksi autopuheen kautta. Yhdessä keskusteleminen edellytti keskinäistä luottamusta, jonka osoituksena autoon kutsumisen tilanteessa koin.

Koska monivuotisessa tutkimusprosessissa sekä monitasoisissa ja yllätyksellisissä kohtaamistilanteissa kentällä rakentuva empiirinen ja teoreettinen tieto on luonteeltaan kehkeytyvää, valitsin tutkimuksen analyysimenetelmäksi dialogisen tematisoinnin. Siinä teoria ei ole ennalta lukkoon lyötyä vaan koko tutkimusprosessin ajan tarkentuvaa. Menetelmässä analysoidaan asetetun tutkimuskysymyksen avulla aineiston avaintapahtumia, joissa kysymyksen kannalta olennaiset asiat ovat läsnä. Tarkempi tutkimusongelmaan vastaaminen edellyttää kuitenkin myös teoreettisen viitekehityksen tarkentamista ja uudelleenajattelua, koska empiria sisältää aina yllätyksiä. (Koski 2011.) Erityisen hyvin menetelmä sopii tutkimukseeni, jossa aineistonkeruu ja ymmärrys poikien elämästä syventyi usean vuoden ajan. Tässä prosessissa analyysi ja tulkinta rakentui dialogissa teorian ja empirian kanssa.

ESINEIDEN KANSSA RAKENTUVA TOIMIJUUS JA MERKITYKSELLINEN MIEHEKSI KASVAMISEN TILA

Miten syrjäisellä maaseudulla aikuistuvien poikien elämä näyttäytyi tutkimuksessani? Oletin, että poikien kuvaukset ajastaan kotipaikalla sisältäisivät monenlaisten maskuliinisuuksien ja oman sukupuolikokemuksen reflektointia sekä emotionaalisia kokemuksia. Näin ei kuitenkaan ollut. Sen sijaan pojat kertoivat minulle runsaasti erilaisista tekemisistä ja tapahtumista sekä esineiden –etenkin mopojen, autojen ja tietokoneiden – kanssa rakentuvasta toiminnasta. Poikien kotipaikalla vietetty arki liittyi keskeisesti myös paikallisiin poika- ja miesporukoihin ja miesihanteisiin sekä erilaisiin vain pojille tarjolla oleviin tekemisiin.

Poikien aikuistuminen Metsäkylässä jäsenyksi kolmeen temaattiseen kokonaisuuteen: yläkoulu-aikaan ja yläkouluaikeeseen poikaporukkaan, joka oli keskeinen konteksti poikana toimimiselle paikassa, toiseksi ammattikouluvaiheeseen ja paikkaan juurtuvaan aikuistumiseen sekä kolmanneksi ammattikouluvaiheeseen niiden poikien kertomana, jotka eivät enää kokeneet kuuluvansa lapsuuden kotipaikalle.

Tutkimukseni osoittaa, että asuinpaikka jäsentää ja kehystää merkittävästi poikien mahdollisuuksia

tehdä ja toimia poikina. Kyse ei ole vain kapea-alaisesti harrastusmahdollisuuksista vaan laajemmin poikien arkea määrittävistä toimintamahdollisuuksista. Yhtäältä poikien arki rakentuu suhteessa paikallisiin ei-inhimillisiin aineksiin, kuten ympäröivään luontoon ja rakennettuun ympäristöön, mutta myös suhteessa heille paikallisesti tarjolla oleviin esineisiin. Tämän lisäksi myös paikallinen maskuliinisuus, erityinen tehtaan kehityksessä rakentuva tekevä mieheys toimii poikien elämässä kokonaisuutena, johon on aikuistuuessa luotava uudenlainen suhde. Paikka ei kehystäkään poikien elämää monenlaiseseen sukupuolten kirjoon vaan tietynlaiseen, paikassa tarjoutuvaan mieheyteen.

Tutkimukseni tulokset kyseenalaistavat ajatuksen poikien ja laajemmin nuorten toimijuudesta yksinomaan ihmisruumiiseen paikantuvana kysymyksenä. Kyky toimia ja tehdä itsenäisesti poikana rakentui keskeisellä tavalla yhdessä mopojen, autojen ja tietokoneiden kanssa. Tämä haastaa ajattelemaan nuorisotutkimukselle tyypillistä kiinnostuksen kohdetta – nuorten toimijuutta ja nuorten ”omaa ääntä” – uudella tavoin yhdessä inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden kanssa muovautuvana asiana. Pojille rakentui esineiden kanssa erilaisia suhteita paikan sosiaaliseen järjestykseen: esimerkiksi autoja korjailemalla yhtäältä lunastettiin asema toisten poikien porukoissa, mutta toisaalta autot antoivat mahdollisuuksia liikkuu ja liittyä myös vaihtoehtoisin mieheksi kasvamisen konteksteihin.

Tutkimukseni tulokset ohjaavat myös ajattelemaan niin poikia kuin paikkaakin liikkeisinä, suhteissa rakentuvina ja alati muovautuvina. Bruno Latourin ajattelua hyödyntäen yhteiskunta, yhteiskunnalliset suhteet ja rakenteet eivät ole pysyvä kokonaisuus, vaan ne vaativat jatkuvasti uusintamista. Pitkittäisasetelman mahdollistama monen vuoden näkökulma toikin tutkimuksessani kiinnostavasti esiin, miten paikallinen maskuliinisuus ja tekevän tehdasmiehen ideaali uusinsivat asemiaan osana poikien eri elämänvaiheita. Aikuistumisen myötä pojat joutuivat kuitenkin luomaan uudenlaisen suhteen paikkaan ja ottamaan selkeämmin kantaa heille paikassa tarjolle tuleviin aikuisten miesten tekemisiin ja toimintatapoihin. Tässä ajassa ja paikassa tapahtuvassa aikuistumisen prosessissa paikka so-

siaalisen järjestyksenä sysää osan pojista tiiviimmin paikalliseen yhteisöön, osan se työntää kauemmaksi siitä.

Pojat eivät kuitenkaan kasva irrallaan muusta maailmasta. Maailma tulee heidän elämäänsä muun muassa monitahoisena lähtemisen imperatiivina, siis yhteiskunnallisissa suhteissa rakentuvana paineena lähteä maaseudulta kaupunkiin. Tähän paineeseen he joutuvat vastaamaan kukin tavallaan. Lähtemisen ja jäämisen tutkimuskeskusteluissa korostuu usein työ- ja koulutusmahdollisuuksien merkitys. Tutkimukseni poikien elämässä paikallinen mieheksi kasvamisen tila oli kuitenkin keskeisessä asemassa jäämisen tai lähtemisen puntaroinneissa. Pojat tulivat aikuistuuksaan entistä tietoisemmiksi paikkaan miehenä jäämisen tuomista eduista, haasteista ja tulevaisuuksista. Syrjäinen asuinpaikka sosiomateriaalisena kokonaisuutena ohjaakin poikia tietynlaiseen tulevaisuuteen ja miehenä toimimisen mahdollisuuksiin. Tutkimukseni poikien elämässä lähtemisessä tai jäämisessä ei ollutkaan kyse niinkään korkeakoulutusta tavoittelevista suunnitelmista vaan siitä, missä itselle tärkeänlaisen elämän on mahdollista toteutua tulevana aikuisena miehenä.

ROHKEITA VALINTOJA JA VAIHTOEHTOISIA MIEHEKSI KASVAMISEN KONTEKSTEJA

Lopuksi haluan nostaa esiin, että tutkimukseni poikien elämä ei noudattele stereotyyppistä käsitystä maaseudun pojista ja miehistä alati luonnossa liikkuvina metsästäjinä, maajusseina tai lapsuudenkotinsa peräkammariin jumittuneina poikina. Kotipaikalleen jäävät pojat eivät siis ajaudu tai jämähdä paikoilleen, vaan he asettuvat osaksi heille merkityksellisiä yhteisöjä ja paikkoja. Paikkaan jäämistä suunnittelevat pojat tekevätkin rohkean valinnan suhteessa yhteiskunnassa yleisiin ja varsin keski-luokkaisiin odotuksiin eteenpäin kouluttautuvasta ja omaa uraa tietoisesti rakentavasta yksilöstä. Toisaalta kaupunkiin kotipaikaltaan haaveilevat pojat eivät elä yläkoulussa- ja ammattikouluvaiheessa vain valmiustilassa, vaan he etsivät aktiivisesti vaihtoehtoisia mieheksi kasvamisen konteksteja. Tässä prosessissa niin perinteisellä maaseutuesineistöllä – niin mopoilla ja autoilla kuin myös uudemmilla

esineillä, tietokoneilla ja internetillä – on keskeinen merkitys itselle mieluisten arkisten tapahtumien rakentumisissa.

Tutkimukseni aikuistuville pojille rakentui syrjäseudulla arjessa elämää, jossa on myös paljon mielekästä ja arvokasta. Mielekkään arjen rakentamisen ei kuitenkaan toivoisi olevan niin paljon poikien itsensä ja heitä tukevien perheiden varassa. Niin nuorten arkea ja elämää kuin syrjäseutu- ja tuotetaan myös nuoriso- ja koulutuspoliittisilla päätöksillä. Jatkossakin tulisi olla tilaa puheelle monenlaisista poikana-olemista ja monenlaisista maaseutupaikoista sekä sosiologiaa, joka tekee

eriarvoisuutta tuottavia käytäntöjä, kulttuureja ja toimintatapoja näkyviksi.

Ville Pöysä työskentelee projektitutkijana Jyväskylän yliopistossa ja tutkijatohtorina Itä-Suomen yliopistossa. Hänen sosiologian alan väitöskirjansa Syrjäseudun pojat: tutkimus paikasta, materiasta ja maskuliinisuudesta aikuistuvien poikien elämässä on tarkastettu Itä-Suomen yliopiston yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunnassa 23.9.2022. Vastaväittäjänä toimi dosentti Tuija Huuki Oulun yliopistosta. Väitöskirjaan voi tutustua osoitteessa: <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/28285>

KIRJALLISUUS

Connell, Raewyn W. (2002) *Gender*. Cambridge: Polity Press.

Connell, Raewyn W. (2005/1995) *Masculinities*. 2. painos. Berkeley, California: University of California Press.

Farrugia, David (2016) The Mobility Imperative for Rural Youth: the Structural, Symbolic and Non-representational Dimensions Rural Youth Mobilities. *Journal of Youth Studies* 19:6, 836–851.

Latour, Bruno (2005) *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford: Oxford University Press.

Vehkalahti, Kaisa, Aapola-Kari, Sinikka & Armila, Päivi (2021) (toim.) *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen. Laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 235. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Koski, Leena (2011) Teksteistä teemoiksi – dialoginen tematisointi. Teoksessa Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.) *Menetelmäviidakon raivaajat: perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. Helsinki: Johtamistaidon opisto, JTO.